

Koncept for Fælles Undervisning

– arbejdsnotat om erfaringer fra et
tværsektorielt undervisningsprojekt om
dobbeltdiagnose

Udarbejdet af:

Kompetencecenter for Dobbeltdiagnoser,

Region Hovedstadens Psykiatri

August 2019

Indhold

Formål med notatet.....	3
Lidt om projektet.....	4
Projektets formål.....	4
Udviklingsworkshop	5
Indhold på workshopen.....	5
Hvad kom der ud af dagen?.....	6
Udvikling og planlægning af fællesundervisningen.....	8
Undervisning målrettet medarbejdere	8
Oversigt over kurser	9
Undervisning om dobbeltdiagnose og recovery.....	10
Evaluering af undervisningsaktiviteterne.....	12
Evaluering af undervisningsaktiviteter målrettet personale.....	12
Evaluering af kurser målrettet brugere, pårørende og personale – om recovery og dobbeltdiagnose .	13
Opsamling og afsluttende bemærkninger.....	13
Særlige opmærksomhedspunkter	14
Gode råd til dig, der skal udvikle fællesundervisning.....	14
Bilag	15
Bilag 1: Kursuskatalog – kursus til medarbejdere	15
Bilag 2: eksempel på evalueringsskema.....	20

Formål med notatet

Dette notat er en beskrivelse af processerne i projekt Fælles Undervisning, der har kørt i perioden fra september 2017 til og med juni 2019. Der er således tale om en gennemgang af, hvordan vi har grebet projektet an, hvilke fremgangsmåder vi har benyttet os af og de erfaringer vi har gjort os undervejs.

Når man skal udvikle og afholde en række forskellige undervisningsaktiviteter der går på tværs af sektorer – i dette tilfælde behandlingspsykiatri, socialpsykiatri og rusmiddelbehandling – kan det være udfordrende at stille skarpt på, hvor man specifikt skal lægge sit fokus, så undervisningen bliver relevant og vedkommende for de mulige deltagere. For hvilken type af viden har deltagerne egentlig brug for? Og er lige præcis denne viden nyttig på tværs af de tre sektorer og de forskellige faggrupper? Man kan nemt at forestille sig, at der kan være betydelige variationer i, hvilken type af kompetenceudvikling der opleves som relevante for den enkelte medarbejder. Ligesom at nogle ønsker til kompetenceudvikling må formodes at gå på tværs af sektorer, mens andre i højere grad begrænser sig til en bestemt sektor, f.eks. rusmiddelbehandling. Det er derfor også værd at overveje, i hvor høj grad det er meningsfuldt at tænke al undervisningen på tværs af alle sektorer, eller om dele af undervisning bør målrettes en bestemt sektor ad gangen.

Disse og mange andre overvejelser og spørgsmål stillede vi os selv i efteråret 2017, hvor projekt Fælles Undervisning blev skudt i gang. Det overordnede formål med projektet var at udbyde noget undervisning, der kunne medvirke til at forbedre samarbejdet omkring mennesker med en dobbeltdiagnose på tværs af sektorerne – med det altoverskyggende mål at bidrage til, at disse borgere/patienter kan få den nødvendige, koordinerede indsats, de så hårdt har brug for.

Notatet udgør altså en beskrivelse og gennemgang af, hvordan vi har grebet projektet an, hvordan vi har udført forskellige processer i projektførelsen, baggrunden for (nogle af) de valg vi har truffet undervejs samt nogle opsamlende bemærkninger omkring det at lave tværsektoriel undervisning om dobbeltdiagnose. Hensigten med at dele vores erfaringer på denne måde er at lave en form for opslagsværk eller katalog. Både som et arbejdsredskab til os selv, hvis vi i fremtiden igen skal udvikle noget tværsektoriel undervisning, men også til andre, som står over for at skulle udvikle undervisning om dobbeltdiagnose, og som derfor forhåbentlig vil kunne drage nytte af de erfaringer, vi har gjort os. Dokumentet skal ikke forstås som egentlige retningslinjer, men snarere som et bud på, hvordan man *kan* gribe et tværsektorielt undervisningsprojekt omkring dobbeltdiagnose an.

Lidt om projektet

Projekt Fælles Undervisning er baseret på en bevilling fra satspuljen v. Sundhedsstyrelsen og er kørt i perioden september 2017 til og med juni 2019. Fælles Undervisning er et udviklingsprojekt, som er forankret i Kompetencecenter for Dobbeldtagnoser under Region Hovedstadens Psykiatri.

En del af projektet er blevet gennemført i samarbejde med Københavns Kommune, med samarbejdspartnere fra kommunens rusmiddelbehandling og socialpsykiatri. Dette samarbejde med Københavns Kommune sker i forlængelse af andre samarbejdsprojekter, hvor man blev enige om at fortsætte samarbejdet omkring borgere/patienter med en dobbeltagnose, der 'fylder' i alle tre sektorer. I både region og kommune opleves arbejdet med dobbeltagnose udfordrende og til tider problemfyldt – bl.a. fordi kendskabet til arbejdet på tværs af sektorerne ikke er tilstrækkeligt. Derfor ønskede vi med projektet at bidrage til at højne medarbejdernes viden om hinanden, med et særligt fokus på arbejdet med dobbeltagnose.

I en anden del af projektet har fokus ligget på begrebet recovery i relation til mennesker med en dobbeltagnose. I denne del af projektet har vi ladet os inspirere af Skolen for Recovery, herunder bl.a. konceptet om samskabelse mellem en underviser med egne erfaringer og en underviser med medarbejderbaggrund. Baggrunden for valget af dette fokusområde bunder i overvejelser om, at recovery er et begreb som i stadigt højere grad anvendes inden for både psykiatri, socialpsykiatri og rusmiddelbehandling. Dog er begrebet hovedsageligt blevet udfoldet inden for behandlingspsykiatrien, hvor recovery i stigende grad accepteres som en betegnelse for at leve et 'godt' og tilfredsstillende liv, uden nødvendigvis at have symptomfrihed som endemål eller succeskriterium. Når man taler om recovery inden for rusmiddelområdet og i forbindelse med dobbeltagnose er billedet dog mere mudret. Der har her været tradition for, at recovery i forbindelse med rusmiddelbrug forstås som opnåelse af total afholdenhed. Denne diskrepans i recoverytænkningen i forbindelse med dobbeltagnose ønskede vi med projektet at belyse.

Projektets formål

Projektets overordnede formål er at medvirke til at sikre et bedre tværsektorielt samarbejde, der kan understøtte at mennesker med en dobbeltagnose får den nødvendige og koordinerede indsats. For at understøtte dette, har projektet til hensigt at udbrede kendskabet til organiseringen og konkrete arbejdsmetoder i hhv. regional behandlingspsykiatri og kommunal socialpsykiatri og rusmiddelbehandling, i arbejdet med de borgere/patienter der kæmper psykisk lidelse, rusmiddelbrug og social modgang.

Det har vi valgt at gøre via udvikling og gennemførelse af en række forskellige undervisningstilbud som er målrettet medarbejdere, borgere/patienter og pårørende inden for de tre sektorer.

Udviklingsworkshop

I forbindelse med at Fælles Undervisning blev skudt i gang, valgte vi at afholde en udviklingsworkshop for en række repræsentanter fra de tre sektorer. Formålet med denne dag var at identificere, hvilke ønsker og behov medarbejderne egentlig havde til kompetenceudvikling på dobbeltdiagnoseområdet, og om nogle af disse gik på tværs af sektorer. Vi inviterede derfor omkring 35 udvalgte personalemedlemmer fra hhv. behandlingspsykiatri, socialpsykiatri og rusmiddelbehandling til en én-dags workshop med specifikt fokus på kompetenceudvikling i forhold til borgere/patienter med en dobbeltdiagnose. De inviterede medarbejdere bestod af en blanding af erfarne og mindre erfarne medarbejdere, der havde det til fælles at de alle beskæftigede sig med eller interesserede sig særligt for dobbeltdiagnoseområdet inden for én af de tre sektorer.

Indhold på workshopen

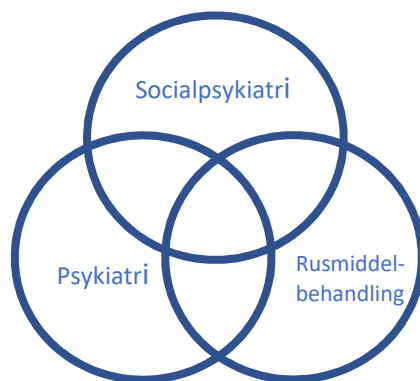
Dagen startede med en introduktion til, hvorfor de var blevet inviteret til dagen, herunder en præsentation af projekt Fælles Undervisning. Efter en øvelse (samtalesalon) som løsnede stemningen op og hjalp deltagerne til at tale sig varme, blev de inddelt i grupper på tværs af sektorer og bedt om at reflektere over de udfordringer, de oplever ift. dobbeltdiagnose og behovene for kompetenceudvikling. Nærmere bestemt blev de bedt om at sætte ord på følgende:

- Hvor støder I på udfordringer i forhold til dobbeltdiagnoseområdet i jeres hverdag? Hvad hører I jeres kollegaer fortælle om?
- Hvilken form for kompetenceudvikling eller undervisning kan adressere disse udfordringer?
- Hvem har brug for disse former for kompetenceudvikling? Har nogle af de andre aktører også brug for dette?
- Hvor meget af dette skal foregå sammen og sammen med hvem, og hvor meget af dette skal foregå hver for sig?

Herefter blev deltagerne inddelt i nye grupper – denne gang sammen med andre fra samme sektor – og de blev nu bedt om at udfolde og prioritere de i øvelse 1 foreslåede bud på kompetenceudvikling. Øvelsen lød således:

- Allerførst: Er der noget indenfor dobbeltdiagnoseområdet, I kunne ønske jer kompetenceudvikling indenfor, og som ikke allerede er nævnt?
- Kig på alle forslagene og prioriter dem
- Udfold løsningsforslaget, beskriv mere konkret, hvad der er behov for
- Hvordan evaluerer vi de enkelte undervisningsgange – hvad er der brug for at vide noget om?

Til brug for dagens øvelser blev deltagerne præsenteret for en blomst, der illustrerer de tre sektorer, hvori budene på kompetenceudvikling kunne placeres. Cirklernes overlap har til hensigt at tydeliggøre, hvem ønskerne til kompetenceudvikling skal målrettes – om det er til én, to, eller alle tre sektorer:

Hvad kom der ud af dagen?

Størstedelen af budene på kompetenceudvikling på dobbeltdiagnoseområdet viste sig at ligge i fællesgruppen – altså undervisning, som er målrettet medarbejdere fra både behandlingspsykiatri, socialpsykiatri og rusmiddelbehandling. Der kom i omegnen af 60 forskellige forslag til kompetenceudvikling, og ud af disse var omkring halvdelen placeret i fællesgruppen (i midten af blomsten). Den resterende halvdel (omkring 30 forslag) fordelte sig i de seks andre grupper/kombinationer: psykiatri, socialpsykiatri, rusmiddelbehandling, socialpsykiatri/rusmiddelbehandling, socialpsykiatri/behandlingspsykiatri og rusmiddelbehandling/psykiatri.

Der var altså blandt deltagerne ved workshoppen overvejende enighed om, at fællesundervisningen overvejende bør ske på tværs af de tre sektorer. Deltagerne gav udtryk for, at de så tilbuddet om fælles undervisning som en måde at skabe et samlet ståsted i forhold til arbejdet med dobbeltdiagnose, samt en god mulighed for at netværke og sætte ansigt på hinanden. Der var desuden et gennemgående ønske om at få noget mere praksisnær viden om, hvordan arbejdet med dobbeltdiagnose foregår hos andre sektorer. De konkrete bud på, hvilken type viden deltagerne ønskede grupperede vi efterfølgende inden for følgende temaer:

1. Hvem er vi?

- Ønske om et større kendskab til hinanden og det arbejde der udføres i de forskellige sektorer. Et indblik i hinandens arbejde og håndteringen af borgere/patienter med en dobbeltdiagnose (mål, tilbud, faglige metoder), herunder f.eks.:
 - Viden om rusmidler og rusmiddelbehandling
 - Viden om diagnosticering og psykiatrisk behandling (medicinsk, psykosocial)
 - Udredningsredskaber
- Viden om lovgivning, retningslinjer etc. (uden at det skal være en slavisk gennemgang af paragraffer og diagrammer). Konkret viden om, hvad man kan/skal/må/ikke må i hhv. socialpsykiatri, psykiatri og misbrugsbehandling, for derigennem at højne forståelsen af hinandens arbejde med denne målgruppe
- Hvad sker der med borgerne/patienterne, når de ikke er hos os?
- Helt basal information, som kan lette de tværsektorielle overgange; f.eks. kontaktinfo, åbningstider osv.

2. Viden om dobbeltdiagnose

- Grundlæggende viden om, hvad det vil sige at have en dobbeltdiagnose (f.eks.: hvad dækker begrebet over, hvad kendetegner mennesker der har en dobbeltdiagnose)
- Begrebsliggørelse ift. dobbeltdiagnose: Taler vi det samme sprog? Taler vi om den samme borger/patient, når vi bruger ordet dobbeltdiagnose?

3. Motivation (medarbejdernes)

- Særligt blev der peget på personalets motivation med en ofte 'tung' gruppe
- Hvordan bevarer man den faglige motivation/gnist til at arbejde med dobbeltdiagnose-borgere/patienter, når de f.eks. indlægges gang på gang?
- Hjælp til at se på de små fremskridt og f.eks. erkende, at stoffrihed ikke er målet (skadesreduktion)
- At blive i stand til at lade nogle problemstillinger ligge (hvordan prioriterer man med faglighed og etik?)
- At tænke positivt

4. Forslag til metoder

- Nogle af deltagerne lagde vægt på, at undervisningen bør være lokalt forankret, således at medarbejderne matches geografisk og dermed får sat ansigt på dem, de samarbejder med i praksis omkring borgere/patienter med dobbeltdiagnose
- Mulighed for til- og fravalg af kurser/moduler/pakker
- Oplæg fra medarbejdere fra hhv. misbrugsbehandling, socialpsykiatri og psykiatri – evt. hos de forskellige sektorer
- Tid til refleksion og diskussion (både som gruppearbejde og dialog med undervisere)
- Case-arbejde
- Undervisning af borgere med egne (dobbeltdiagnose-)erfaringer
- Video-undervisning
- På besøg hos hinanden/job swap

Som det fremgår af ovenstående, kom der på workshoppen en række forskellige bud på, hvad medarbejderne godt kunne tænke sig at vide mere om i forhold til dobbeltdiagnoseområdet. Denne viden har været nyttig i forhold til den videre proces – og har dannet udgangspunkt for at skabelsen af en række meningsfulde aktiviteter på tværs af de tre sektorer.

Formålet med at afholde udviklingsdagen var netop vores nysgerrighed på, hvad det egentlig er, medarbejderne oplever at have behov for, og resultaterne fra dagen gav os således et håndgribeligt grundlag for at identificere nogle relevante temaer. Dermed dannede workshoppen grobund for det efterfølgende arbejde med at udvikle og udforme konkrete undervisningstilbud.

Udvikling og planlægning af fællesundervisningen

Undervisning målrettet medarbejdere

Efter afholdelse af workshopen, samlede vi alle deltagernes forslag sammen og grupperede dem – både ud fra tema (som nævnt i ovenstående afsnit) og ud fra, hvilken sektor de vurderes at være relevante for. Herefter samledes arbejdsgruppen, bestående af repræsentanter fra Københavns Kommunes rusmiddelbehandling og socialpsykiatri og Region Hovedstadens Psykiatri (Kompetencecenter for Dobbelt diagnoser). Gruppen mødtes flere gange og diskuterede, med udgangspunkt i materialet fra workshopen, hvilket indhold der skulle være på undervisningsmodulerne samt hvilken form undervisningen skulle have.

Det var tidligere blevet diskuteret, om det ville give mening at matche deltagerne efter, hvor de arbejder henne (geografisk), for at man som deltager kunne modtage undervisning sammen med dem, som man faktisk møder i praksis. Projektgruppen besluttede dog at gå væk fra denne fremgangsmåde, idet erfaringer fra tidligere afholdte undervisningsaktiviteter/temadage havde vist, at den kan være meget skrøbelig at satse på. Vi turde derfor ikke satse på, at de enkelte centre kunne stille med nok medarbejdere til at holdene ville blive fyldt op. Projektgruppen besluttede endvidere, at alle undervisningsaktiviteterne skulle være mulige at deltage i enkeltvis – og ikke være en del af en pakke eller et forløb. Tanken var, at deltagere fra de tre sektorer frit kunne tilmelde sig det eller de moduler, som de ønskede at deltage i. Man kunne her i stedet have tænkt undervisningen som nogle længerevarende forløb med en række moduler – her valgte vi altså den anden fremgangsmåde, i håbet om at flere medarbejdere fik muligheden for at tilmelde sig.

I forbindelse med annonceringen af hvert enkelt undervisningstilbud, blev der udarbejdet en kursustekst, som skulle give en forsmag på, hvad kurset handlede om, og hvem det evt. særligt henvendte sig til. Da målgruppen for undervisningen var meget bred, erfarede vi at det var vigtigt at være eksplicit omkring indholdet på dagen – så deltagerne på forhånd var informerede omkring tema, form og fremgangsmåde.

Annonceringen af undervisningsaktiviteterne skal gerne ske i så tilpas god tid, at arbejdspladser med løbende vagtplaner har mulighed for at tilrettelægge herefter. Vores erfaring er, at der gerne skal annonceres for et kursus omkring ni uger før afholdelse.

Det er desuden værd at overveje, om undervisningen skal vare hele eller halve dage. Det kan for nogle være bedst med hele dage, da medarbejdere så ikke også skal møde ind på sin arbejdsplads den pågældende dag og risikere ikke komme afsted til undervisningen. Andre foretrækker dog halve dage/eftermiddagsarrangementer, da det bedre lader sig gøre i praksis.

Oversigt over kurser

På baggrund af workshoppen og det efterfølgende udviklingsarbejde, kom arbejdsgruppen frem til nedenstående kursuskatalog¹. Kataloget blev i dette projektforløb anvendt som et internt, dynamisk arbejdsredskab. En anden gang kunne man med fordel udarbejde et færdigt katalog til brug ved annonceringen af kurserne, for at give deltagerne et overblik over tilbuddene og muligheden for at vælge og prioritere.

Modellen nedenfor illustrerer, hvilke(n) sektorer, de enkelte undervisningsgange primært henvender sig til. Medarbejdere fra de andre sektorer, der havde lyst til at vide mere om det pågældende emne var dog velkomne til at melde sig til også. Kurserne i modellen er nummeret, således at de svarer til de listede kurser nedenunder.

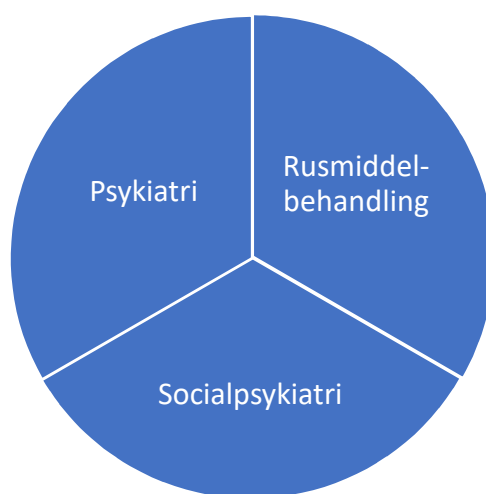
Fælles undervisning:

Kendskab til hinanden (kursus 1)
Dobbeltdiagnose – en introduktion (kursus 2)
At bevare sin egen motivation i arbejdet med mennesker med
dobbeltdiagnose (kursus 3)

Kurstilbud primært rettet mod to aktører:

Psykiatri og rusmiddelbehandling:
Sammenhængende forløb (kursus 6)

Socialpsykiatri og psykiatri:
Rusmidler, misbrug og psykiatri
– interaktion og behandling
(kursus 4)

Socialpsykiatri og rusmiddelbehandling:
Hvordan arbejder man med mennesker,
der er svært psykisk syge? (kursus 5a)
Rusmiddelbehandling for borgere med
ikke-psykotiske lidelser (kursus 5b)

¹ Se bilag 1

Kursus 1: 'Temaeftermiddage om arbejdet med dobbeltdiagnose i behandlingspsykiatri, socialpsykiatri og rusmiddelbehandling'

Konkret og praksisnær viden om, hvordan 'de andre' arbejder med borgere der har en dobbeltdiagnose samt god mulighed for sparring og diskussion med kollegaer fra de andre sektorer. Undervisningen finder sted hos hhv. psykiatrien, socialpsykiatrien og rusmiddelbehandlingen.

Kursus 2: 'Bliv klogere på mennesker med en dobbeltdiagnose og denne gruppes behov for en koordineret, tværfaglig indsats'

Undervisningen har to faglige dele: 1) Hvem er borgeren med en dobbeltdiagnose og 2) Sammenhængen mellem psykisk sygdom og misbrug og behovet for en koordineret indsats.

Kursus 3: 'Få ny viden og inspiration til at bevare din egen motivation i arbejdet med borgere med en dobbeltdiagnose'

Undervisningen har fokus på medarbejdermotivation, når man arbejder med en tung borgergruppe.

Kursus 4: 'Rusmidler, rusmiddelbehandling og håndtering af borgere med rusmiddelproblemer'

Undervisningen er rettet mod personale i socialpsykiatri og behandlingspsykiatri med henblik på at give dem en grundlæggende viden om nogle af de problematikker omkring rusmiddelbrug, som de støder på i deres arbejde, men ikke har haft som grundlæggende fokus.

Kursus 5a: 'Temadag om arbejdet med mennesker, der er svært psykisk syge'

Dagen er rettet mod personale i socialpsykiatrien samt de medarbejdere fra misbrugsbehandlingen, der som en integreret del af deres målgruppe arbejder med mennesker, der har alvorlig psykisk sygdom, uden at det psykopatologiske og den psykiatriske behandling er i centrum.

Kursus 5b: 'Temadag om borgere med ADHD/ADD og personlighedsforstyrrelser og samtidigt misbrug'

Denne dag er primært rettet mod personale indenfor rusmiddelområdet og evt. socialpsykiatrien, der i det daglige arbejder med mennesker, der udover deres rusmiddelproblem også har en ikke-psykotisk psykisk lidelse. Formålet med dagen er at give medarbejdere et kendskab til lidelserne ADHD/ADD og personlighedsforstyrrelser; hvad der kendetegner dem, og hvilke udfordringer de giver borgerne, når vi møder dem i hjælpesystemerne.

Kursus 6: 'En åben tilgang til mødeledelse'

Denne dag er primært rettet mod personale indenfor rusmiddelområdet og psykiatrien, som i praksis har fælles patienter, og dermed fælles behandlingsforløb. Undervisningen introducerer personalet til begreber og metoder, der kan understøtte det tværsektorielle samarbejde og samarbejds møder og viden om, hvor samarbejdet ofte giver udfordringer, og som man derfor skal have en særlig opmærksomhed omkring.

Undervisning om dobbeltdiagnose og recovery

De ovenfor nævnte undervisningstilbud havde primært medarbejdere fra de tre sektorer som målgruppe. Vi ønskede imidlertid også at udvikle noget undervisning, der henvendte sig til en bredere målgruppe

bestående af borgere/patienter der selv har en dobbeltdiagnose, pårørende til mennesker med en dobbeltdiagnose samt medarbejdere der arbejder med dobbeltdiagnose - også her fra alle tre sektorer. I udviklingen af disse kurser lod vi os inspirere af Skolen for Recovery og konceptet om samskabelse.

Vi afholdt også en faglig udviklingsdag om dobbeltdiagnose og recovery. Her inviterede vi en række deltagere, der alle arbejder med dobbeltdiagnose, til at diskutere recoverybegrebet i relation til dobbeltdiagnose. Udviklingsdagen bestod af en række oplæg, der bød ind med forskellige perspektiver på recovery, og hvordan vi kan forstå det, når der er tale om både psykisk lidelse og rusmiddelbrug – og deltagerne blev herefter bedt om at diskutere oplæggene med hinanden og med oplægsholderne. Det blev tydeligt på dagen, at recovery fortsat er et uklart og 'mudret' begreb, når det kommer til dobbeltdiagnose – ikke mindst når vi går på tværs af sektorerne og af faglighederne.

Vi har udviklet en række mindre recoverykurser, med plads til maks. 20 deltagere, og hvor den ene underviser havde egne erfaringer med psykiatri og/eller rusmiddelbehandling og/eller socialpsykiatri, og den anden underviser bidrog til undervisningen med sin baggrund som fagprofessionel. Udgangspunktet for disse kurser var at tale om recovery i relation til dobbeltdiagnose, og om de (mange) forskellige perspektiver der er på eksempelvis brugen af rusmidler og det at leve med en psykisk lidelse. Deltagerne blev her inviteret til at byde ind med deres egne erfaringer og til at sparre samt stille spørgsmål til hinanden og til underviserne.

Vi valgte at afholde disse kurser i nogle neutrale lokaler – og altså ikke i lokaler hos en af de tre sektorer. Dette valg bundede i den grundlæggende præmis for undervisningen; nemlig at alle deltagere var ligeværdige og at deres position som borger/patient, pårørende eller medarbejder var underordnet i denne sammenhæng. Formålet med kurserne var at tale frit sammen i et åbent rum, hvilket vi ønskede at understøtte med valget af lokation.

Her blev ligeledes udarbejdet kursustekster, og rekrutteringen af deltagerne foregik via kontaktpersoner, som sørgede for at udbrede informationen i deres systemer. Vi annoncerede desuden disse kurser gennem relevante organisationer, som eksempelvis arbejder med pårørende.

Følgende kurser blev afholdt:

- 'Dobbelt ramt – psykisk lidelse og rusmiddelbrug: hvordan bliver man mønsterbryder?'
- 'Dobbelt recovery – fra psykisk sygdom og misbrug'
- 'Fællesundervisning om oplevelser med rusmidler og forskellige perspektiver på rusmiddelbrug'
- 'Oplevelser med rusmidler og forskellige perspektiver på rusmiddelbrug'

(Kursus 2 er en videreudvikling af kursus 1 og kursus 4 er en videreudvikling af kursus 3 – derfor minder de om hinanden i titlerne.)

Herudover blev der afholdt to temaeftermiddage, hvor der blev eksperimenteret med formidlingsformen og bl.a. brugt musik i formidlingen:

- 'Kunsten at leve med psykisk lidelse, misbrug og social modgang – vendepunkter og transformation'

- 'Dysfunktion og klarsyn'

Evaluering af undervisningsaktiviteterne

I forbindelse med afholdelsen af de enkelte kurser, er aktiviteterne blevet evalueret. Vi har anvendt et evalueringsskema, som blev udleveret til deltagerne til sidst i undervisningen og udfyldt inden de gik derfra. Vi har valgt at evaluere kurserne, fordi en sådan fremgangsmåde giver os et indblik i, hvad der virker godt og mindre godt ved undervisningen – og hvad deltagerne vurderer at få det største udnytte af. På denne måde hjælper evalueringerne os med til at stille skarpt på, hvilke typer af undervisningstilbud det giver bedst mening at arbejde videre med fremover. Evalueringerne fra den første undervisningsrunde har således, som nævnt, medvirket til at justere de undervisningstilbud som blev afholdt i den anden undervisningsrunde.

For at få så mange besvarelser som muligt, udleverede vi evalueringsskemaet i fysisk form til deltagerne, og bad dem udfylde det inden de gik. Evalueringsskemaet er desuden udformet kort og overskueligt, så det ikke tager mere end fem minutter at udfylde. Ved de undervisningsaktiviteter der er henvendt til medarbejdere, har vi bedt deltagerne udfylde noget generel information om deres baggrund (hvilken sektor de hører til, arbejdssted, faggruppe og erfaring med arbejdet med dobbeltdiagnose). Disse spørgsmål giver os et billede af, hvem der melder sig til kurser som disse samt sektorfordelingen. Dernæst spørger vi ind til deltagerens viden om det specifikke tema for dagen, f.eks. om undervisningen vurderes at have øget deres viden eller hvorvidt undervisningen har sat gang i nogle tanker/refleksioner hos folk. Til sidst har vi spurgt ind til deltagerens generelle vurdering af kurset; hvordan de vurderer kvaliteten, om kurset har bidraget med nogle indsigter eller redskaber, de kan drage nytte af i deres daglige arbejde samt hvad der har været hhv. godt og mindre godt ved undervisningen. De første baggrundsspørgsmål og disse sidste generelle spørgsmål er identiske på evalueringsskemaerne til samtlige undervisningsgange, hvilket dermed giver os dermed mulighed for at sammenligne den generelle tilfredshed på tværs af kurserne².

Ved kurserne om recovery og dobbeltdiagnose anvendte vi et kortere og mere kvalitativt evalueringsskema. Evalueringsskemaet bestod her udelukkende af spørgsmålet om, hvad deltagerne syntes var godt ved kurset, hvad de mente kunne være bedre samt eventuelle forslag til yderligere kurser om dobbeltdiagnose. Tanken med disse recoverykurser var, at deltagerne skulle opfatte sig som ligeværdige - det var ikke relevant, hvorvidt de deltog som bruger, pårørende eller medarbejder. Her var tale om nogle små hold med maksimalt 20 deltagere, hvor formålet var at skabe et rum med plads til fælles refleksion og dialog, og hvor alle havde mulighed for at komme til orde (hvis de havde lyst) og dele deres personlige erfaringer. I tråd med denne tilgang valgte vi derfor at undlade at spørge ind til deltagerens baggrund i evalueringen.

Evaluering af undervisningsaktiviteter målrettet personale

Evalueringen af kurserne målrettet medarbejdere (kurserne fra kursuskataloget, jf. ovenstående) fra de tre sektorer viste, at mere end 70% af deltagerne vurderede kvaliteten af kurserne som god eller rigtig god, og at 45% af deltagerne mente, at undervisningen havde bidraget med indsigter, som efterfølgende kunne bringes videre ind i deres arbejde med dobbeltdiagnose.

² Se et eksempel på et evalueringsskema i bilag 2

Herudover viste evalueringerne nogle generelle betragtninger omkring undervisningen:

- Deltagerne var generelt rigtig glade for at mødes på tværs af sektorer og høre om, hvordan der bliver arbejdet med dobbeltdiagnose 'hos de andre'
- Deltagerne efterspørger mere tid til sparring og diskussion med hinanden på tværs af sektorer
- Deltagerne ønsker, at undervisningen har et større fokus på konkrete redskaber til håndtering af mennesker med en dobbeltdiagnose
- Deltagerne er især glade for praksisnære oplæg, hvor eksempler fra det daglige arbejde kobles til teori

Evaluering af kurser målrettet brugere, pårørende og personale – om recovery og dobbeltdiagnose

Vi har afholdt seks kurser om recovery og dobbeltdiagnose. Evalueringerne viste, at deltagerne overordnet set var glade for undervisningen, og til spørgsmålet om, hvad der var det mest inspirerende ved dagene svarede nogle af deltagerne:

"Recovery er noget nyt for mig (...) Spændende at høre, at selvom man er druknet i psykiske problemer og misbrug, så kan man stadig komme sig"

"At være sammen med ansatte i psykiatrien/bosteder/jobcentre – dele erfaringer og at få rykket på normer - opfattelser af stofindtag og diagnoser."

"At få nogle værktøjer og at høre Mettes (underviser med brugerbaggrund) historie. Det har også været super dejligt at der både har været behandlere, pårørende og brugere. Det har gjort erfaringsudvekslingen bedre og mere brugbar."

"Helt klart oplægget. Det gav et godt indblik i, hvordan livet med en dobbeltdiagnose er, og at det kan lykkes at få et godt liv"

"Inspirerende at høre Mettes (underviser med brugerbaggrund) historie. Samt høre hvad alle andre har haft af erfaringer. Rart med en mindre forsamling"

"At blive husket på at motivere og fastholde den personlige drøm"

Det at være sammen på tværs af sektorer, og at dele erfaringer omkring dobbeltdiagnose og det at komme sig var deltagerne generelt glade for. De lægger desuden vægt på undervisernes personlige fortællinger, herunder betoningen af, at man faktisk godt kan få et godt liv, selvom man har en dobbeltdiagnose. Deltagerne med medarbejderbaggrund lægger i evalueringen meget vægt på betydningen af, at underviseren med egne erfaringer stiller sig selv til rådighed for dem og er villig til at svare på spørgsmål og kommentarer. De bliver desuden mindet om at bevare motivationen i arbejdet med mennesker der har en dobbeltdiagnose.

Til spørgsmålet om, hvad der kunne være bedre, efterspørger deltagerne en klar rammesætning i forhold til kursernes formål og undervisernes rolle. Det er vigtigt for deltagerne at vide, hvilken retning de skal gå og hvad der forventes af dem i denne, for nogle, uvante ramme.

Opsamling og afsluttende bemærkninger

I projekt Fælles Undervisning har vi gennem ca. halvandet år arbejdet med at udbyde en række undervisningsaktiviteter om dobbeltdiagnose for medarbejdere, brugere/patienter og pårørende fra hhv.

rusmiddelbehandling, socialpsykiatri og behandlingspsykiatri. Projektet har udbudt en række forskellige undervisningstilbud om dobbeltdiagnose, og vi har haft mere end 800 deltagere på kurserne i projektperioden.

Nogle af kurserne har været meget populære og har tiltrukket mange deltagere, mens andre af tilbuddene har vist sig ikke at holde stik med de inputs, der blev nævnt på den indledende udviklingsworkshop.

Som afslutning på dette arbejdsnotat vil vi liste en række opmærksomhedspunkter og gode råd, som vi har taget med os fra projekt Fælles Undervisning, og som kan være gavnlige at have med sig i tilrettelæggelsen af fremtidige undervisningsprojekter.

Særlige opmærksomhedspunkter

- Rekrutteringen af deltagere: det er vigtigt at gøre sig nogle overvejelser omkring, hvordan man får information om kurserne ud til så mange som muligt og at det rent faktisk når frem til dem, det er tiltænkt. Det kan være en fordel at få information om undervisningen ud på ledelsesniveau, så der er opbakning oppefra i systemerne. Det er desuden godt at definere en strategi for rekrutteringen, således at man f.eks. går igennem nogle bestemte led (lokale ledelser, direkte ud til medarbejdere, nyhedsbreve etc.)
- Ligeledes kan man med fordel orientere sig om, hvorvidt der er nogle omstændigheder i den konkrete periode, der spænder ben for tilmeldingerne i en eller flere sektorer. Vi oplevede f.eks. vanskeligheder med at rekruttere deltagere fra en af sektorerne, fordi alle medarbejdere skulle igennem et internt kursusforløb, og det derfor blev vurderet, at der ikke kunne afsættes medarbejdere til yderligere kursusaktivitet
- Det er udfordrende at lave undervisningsaktiviteter, der opleves som relevante for alle de mulige deltagere – her medarbejdere, brugere, pårørende fra psykiatri, socialpsykiatri og rusmiddelbehandling. Der er utroligt mange forskellige interesser, ligesom begrebet dobbeltdiagnose er et differentieret begreb

Gode råd til dig, der skal udvikle fællesundervisning

- Vær ude i god tid ift. annoncering og rekruttering
- Vores erfaring er, at kurser målrettet en eller to sektorer (specialiserede kurser) er de mest populære
- Hav fokus på rammesætningen; hvorfor er vi her? Hvad er formålet med kurset? Hvad kan kurset og hvad kan det ikke?
- Hold nok pauser og sørg for at holde styr på tiden
- Sørg for god tid til spørgsmål, refleksion og diskussion – både mellem deltagere og undervisere, men også deltagerne imellem
- Fokus på redskaber og på den praktiske relevans for deltagerne
- Gerne masser af eksempler fra praksis – og koblet op med noget underbyggende teori

Bilag

Bilag 1: Kursuskatalog – kursus til medarbejdere

Kursus 1. Deltagernes (sektorernes) kendskab til hinanden

Indhold: Konkret og praksisnær viden om, hvordan 'de andre' arbejder med borgere der har en dobbeltdiagnose samt god mulighed for sparring og diskussion.

Undervisningen opdeles i tre separate dele, og afholdes som eftermiddagsarrangementer på forskellige lokationer; en eftermiddag hos rusmiddelbehandling (omhandlende både substitution og anden rusmiddelbehandling), en eftermiddag hos psykiatrien (omhandlende både stationær og ambulans psykiatri) og en eftermiddag hos socialpsykiatri. Der er altså tale om gensidige besøg, hvor man, udover en introduktion til arbejdet, også kan se et eksempel på, hvordan de forskellige institutioner kan se ud.

Undervisere: En eller to garvede medarbejdere fra hver sektor + facilitatorer fra projektgruppen

- Hver underviser stiller skarpt på deres verden og de udfordringer, de møder i arbejdet med borgere som har en dobbeltdiagnose – både internt i eget system og i det tværsektorielle samarbejde. For misbrugsbehandling og psykiatri, skal det dække både alkohol og substitution henholdsvis stationær og ambulans psykiatri. Hvert sted kommes der omkring:
 - Hvem er vi (faggrupper og funktioner)
 - Hvad gør vi i det daglige?
 - Hvilke tilbud og behandlingsmetoder har og anvender vi ift. borgere med en dobbeltdiagnose?
 - Hvad må vi og hvad må vi ikke (praksisnært – hvor opleves der problematikker sektorerne imellem) Undervejs gerne med henvisning til lovgivning og regler, uden at det skal være en slavisk gennemgang
 - Hvor oplever vi, at vores egne tilbud ikke slår til?
 - Hvordan oplever vi at have brug for hinanden? Hvad er vigtigt for os, når borgere med en dobbeltdiagnose kommer på tværs af sektorer? Hvad er vores ønsker fra hinanden?
- Der bør ske en justering og prioritering af ovenstående i samarbejde med de konkrete oplægsholdere
- Præsentation af en case, med udgangspunkt i underviserens egne erfaringer med arbejdet omkring borgere med en dobbeltdiagnose:
 - Hvad sker der, når en borger med en dobbeltdiagnose træder ind af døren hos os
- 'Summegrupper' ved bordene, hvor casen diskuteres, med fokus på samarbejdet sektorerne imellem. Opsamling og diskussion i plenum

Kursus 2. Dobeltdiagnose – en introduktion

Eftermiddagen har to faglige klumper: 1) Hvem er borgeren med en dobbeltdiagnose og 2) Sammenhængen mellem psykisk sygdom og misbrug og behovet for en koordineret indsats. Det nærmere indhold specificeres i samarbejde med oplægsholder.

Da der er tale om en temaeftermiddag for både psykiatri, misbrugsbehandling og socialpsykiatri skal det holdes på et forholdsvis alment niveau. Det er ikke de sektorspecifikke udfordringer, der er i fokus her, men de generelle problemstillinger.

- Fokus på gruppen af borgere med en dobbeltdiagnose (fagligt oplæg)
 - Hvad kendetegner denne gruppe?
 - Hvem taler vi egentlig om, når vi omtaler borgere med en dobbeltdiagnose?
 - Hvordan adskiller den sig fra andre grupper?
 - Hvad har borgere med en dobbeltdiagnose (typisk) brug for fra fagpersonerne omkring dem?
 - Så: hvordan sikrer vi, at borgere med en dobbeltdiagnose får den hjælp og støtte som de har brug for?
 - De tre sektors bidrag
- En diskussion af sammenhængen mellem misbrug og psykisk sygdom (fagligt oplæg)
 - Hvad er sammenhængen mellem misbrug og psykisk sygdom?
 - Hvorfor diskuterer vi det? Er det relevant?
 - Hvad ved vi om dette?
 - Hvilke indsatser har mennesker med et misbrug og en psykisk sygdom brug for?
 - Fokus på forståelsen af behovet for en koordineret indsats
 - Indsatsen er nødt til at hænge sammen, hvis borgerne skal have den rette hjælp
 - Hvordan kan vi få indsatsen til at hænge sammen?
- Tid til spørgsmål, refleksion og diskussion i plenum

Kursus 3. At bevare sin egen motivation i arbejdet med mennesker med dobbeltdiagnose

- Vigtigt at rammesætte: vi kommer ikke med en endelig løsning på, hvordan man skaber og fastholder motivation hos personalet (den findes nok ikke)
- Vi har ikke de vises sten, men vi kan bidrage med noget praksisnær viden om, hvordan man kan arbejde med sin motivation i forhold til patienter som man ser igen og igen og måske derfor kan føle en afmagt/håbløshed omkring
- Eftermiddagen har to (eller tre) oplæg: 1) En, som ved noget om medarbejdermotivation, når man arbejder med en tung borgergruppe og 2) Medarbejderfortællinger, evt. 3) Brugerfortælling

Indhold, del 1:

- Præsentation af noget teori om motivation – hvad er det for noget? Hvorfor mister man det? Hvad kan gøre for at holde fast?
- Fokus på at hæfte det op på praksis

- Motivation som noget der opstår i relationer
- Hvordan kan man blive ved med at være en god behandler?

Indhold, del 2:

- Medarbejderfortællinger
- Forståelse af dobbeltdiagnose som en (nogle gange) kronisk tilstand, og i hvert fald ikke en med et lineært forløb
- Fastholdelse af motivation på trods af misbrug
- Recovery
- Forandringspotentialet
- Motivation
- Håb og håbløshed – Hvad betyder det for borgeren med en dobbeltdiagnose at blive mødt med håb for fremtiden
- Fokus på de fagprofessionelles rolle og betydning for borgerens forståelse af sig selv og sin situation
- Evt. dialog/diskussion mellem oplægsholderne
- Spørgsmål og refleksion fra salen etc.

Kursus 4. Rusmidler, misbrug og psykiatri – interaktion og behandling

Denne dag er rettet mod personale i socialpsykiatri og behandlingspsykiatri med henblik på at give dem en grundlæggende viden om nogle af de områder, som de støder på i deres arbejde, men ikke har haft som grundlæggende fokus

De temaer, der peges på fra psykiatri og socialpsykiatri er:

- De konkrete rusmidler – hvad er det, hvad kalder man dem, hvordan virker de, og hvordan opleves abstinenssymptomer efter de forskellige stoffer?
- Hvad sker der, når rusmidler og psykofarmaka tages samtidigt? Hvordan interagerer det?
- Hvad gør det ved den medicinske, psykiatriske behandling, når der også kommer rusmidler oveni?
- Hvad er rusmiddelbehandling – hvordan gør man det i praksis? hvad er det, som vi sender vores borgere/beboere/patienter afsted til?
- Hvordan spørger man ind til rusmidler? Hvilke spørgsmål vil det være relevant at stille?
- Hvordan spørger man ind til, hvorfor folk bruger rusmidler?
- Hvordan agerer man som personale, når man møder folk, der oven i deres psykiske sygdom også har et misbrug? Hvilke behandlingstilgange er relevante at bruge? Hvordan tilrettelægger man relevant behandling for denne målgruppe?

Dagen falder i 2 dele (før og efter frokost). Del 1 beskæftiger sig med rusmidler, abstinenssymptomer og samspillet mellem rusmidler og psykofarmaka. Desuden evt. en beskrivelse af rusmiddelbehandling. Del 2 beskæftiger sig med, hvordan man konkret arbejder med gruppen af borgere med en dobbeltdiagnose.

Kursus 5a. Hvordan arbejder man med mennesker, der er svært psykisk syge?

Denne dag er rettet mod personale i socialpsykiatrien samt de medarbejdere fra misbrugsbehandlingen, der som en integreret del af deres målgruppe arbejder med mennesker, der har alvorlig psykisk sygdom, uden at det psykopatologiske og den psykiatriske behandling er i centrum.

Punkter, der skal dækkes:

- Hvad er svær psykisk sygdom, og hvordan omgås man mennesker, der svært psykisk syge?
- Hvordan arbejder man med mennesker, der har en svær psykisk sygdom, i psykiatrien?
- Er der 'do and don't' når vi taler om mennesker med svær psykisk sygdom – særligt i forhold til psykose?
- Hvad kan behandlingspsykiatrien og hvad kan behandlingspsykiatrien ikke? Hvad kan vi forvente af dem?
- Hvad er relevant misbrugsbehandling, når vi taler om mennesker med en psykisk sygdom?
- Hvilke indsatser kan man bruge og hvordan?
- Hvordan kan man støtte op om sådanne indsatser, når man ikke selv arbejder i psykiatrien?

Det er vigtigt at undervisningen er dialogbaseret, således at deltagerne får lov at komme med deres konkrete erfaringer.

Kursus 5b. Rusmiddelbehandling for borgere med ikke-psykotiske lidelser

Denne dag er primært rettet mod personale indenfor rusmiddelområdet og evt. socialpsykiatrien, der i det daglige arbejder med mennesker, der udover deres rusmiddelproblem også har en ikke-psykotisk psykisk lidelse.

Formålet med dagen er ikke at undervise personalet i konkrete metoder til at lave integreret dobbeltdiagnosebehandling af mennesker med ikke-psykotiske lidelser og misbrug. Formålet med dagen er, at give medarbejdere et kendskab til disse lidelser, hvad der kendetegner dem, og hvilke udfordringer de giver borgerne, når vi møder dem i hjælpesystemerne.

Da der er tale om en gruppe forholdsvis forskellige lidelser vil dagen være bygget op over en række præsentationer, der introducerer de enkelte lidelser, og de udfordringer, som lidelserne skaber for borgerne. I forbindelse med gennemgangen af de enkelte lidelser vil der blive afsat tid til dialog og diskussion af konkrete eksempler.

Indhold:

- Personlighedsforstyrrelser
 - Hvad kendetegner lidelsen?

- Og hvad kendetegner lidelsen i samspil med rusmiddelbrug
- Hvilke udfordringer har mennesker, der lider af denne lidelse typisk?
- Hvad skal vi være særligt opmærksomme på, når vi arbejder med misbrugsbehandling med denne målgruppe?
- Dialog og diskussion af konkrete eksempler
- ADHD
 - Hvad kendetegner lidelsen?
 - Og hvad kendetegner lidelsen i samspil med rusmiddelbrug
 - Hvilke udfordringer har mennesker, der lider af denne lidelse typisk?
 - Hvad skal vi være særligt opmærksomme på, når vi arbejder med misbrugsbehandling med denne målgruppe?
 - Dialog og diskussion af konkrete eksempler

Kursus 6. Sammenhængende forløb

Denne dag er primært rettet mod personale indenfor rusmiddelområdet og psykiatrien, som i praksis har fælles patienter, og dermed fælles behandlingsforløb, og hvor tværsektorielle samarbejds møder derfor er afgørende for at kunne lave en god indsats. Eftermiddagen vil introducere personalet til begreber og metoder, der kan understøtte det tværsektorielle samarbejde, herunder samarbejds møder/netværks møder og god mødeledelse af disse, og viden om, hvor samarbejdet ofte giver udfordringer, og som man derfor skal have en særlig opmærksomhed omkring.

Undervisningen vil indeholde konkrete eksempler og give deltagerne mulighed for at bruge deres egne erfaringer.

Evaluering

Temaeftermiddag: "Bliv klogere på mennesker med en dobbeltdiagnose og denne gruppes behov for en koordineret, tværfaglig indsats"

Skemaet udfyldes og afleveres til underviser

1. Arbejdssted og faggruppe

Hvor arbejder du (sæt kryds)?

A) Misbrugsbehandlingen

Hvis A, hvilken type enhed arbejder du i?

- Misbrugsbehandlingen
- Stof/alkoholenhed
- Substitutionsenhed
- Andet: _____

B) Psykiatrien

Hvis B, hvilket psykiatrisk center arbejder du på?

- Psykiatrisk Center Amager
- Psykiatrisk Center København
- Psykiatrisk Center Sct. Hans

Arbejder du i den ambulante psykiatri eller på et sengeafsnit?

- Ambulant psykiatri
- Sengeafsnit

C) Socialpsykiatrien

Hvis C, i hvilket center arbejder du på?

- Center Amager
- Center City
- Center Nordvest
- Center Nørrebro

D) Jeg arbejder et andet sted

Hvis D, hvor arbejder du? _____

Hvilken faggruppe tilhører du?

- Sygeplejerske
- Socialrådgiver
- Ergoterapeut
- Social- og sundhedsassistent
- Læge
- Psykolog
- Pædagog
- Andet: _____

Gennem hvor lang tid har du i dit arbejde beskæftiget dig med borgere, som lever med både en sindslidelse og problemer med misbrug?

(antal år) _____

2. Viden om dobbeltdiagnose

I hvilken grad har temaefterdagen øget din viden om, hvad der kendetegner mennesker der har en dobbeltdiagnose?

I meget høj grad I høj grad I nogen grad I mindre grad Slet ikke

I hvilken grad har temaeftermiddagen givet dig større indsigt i, hvad mennesker med en dobbeltdiagnose har brug for fra fagpersonerne omkring sig?

I meget høj grad I høj grad I nogen grad I mindre grad Slet ikke

Hvad er efter din mening den største udfordring i forhold til at sikre mennesker med en dobbeltdiagnose en koordineret indsats?

3. Generelt om temaeftermiddagen

Hvordan vurderer du kvaliteten af temaeftermiddagen?

Rigtig god

God

Ok

Mindre god

Dårlig

I hvilken grad har temaeftermiddagen bidraget med indsigter og/eller redskaber, som du kan bringe med ind i dit arbejde med mennesker der har en dobbeltdiagnose?

I meget høj grad

I høj grad

I nogen grad

I mindre grad

Slet ikke

Hvad har været det mest inspirerende ved eftermiddagen?

Hvad kunne have været bedre?